

ARAF TA BÜYÜMEK: GENÇLİK SORUNLARI ÇERÇEVESİNDE *BABA VE PİÇ* ROMANINDA KİMLİK İNŞASI VE AİDİYET SORUNSALI*

 Halil İbrahim YÜCEL**

ÖZET

*Edebiyat, toplumun bütün demografik katmanlarıyla ilişki kurabilen bir sanat dalıdır. Bu anlamda edebî metinlerin hitap ettiği önemli toplumsal gruplardan biri de gençlerdir. 12-25 yaş aralığını kapsayan gençlik çağı, bireylerin kimlik arayışlarının başladığı ve bu süreçte çeşitli bocalamalar ile ailevi ve toplumsal çatışmalar yaşadıkları bir dönemdir. Gençlerin bu arayış evresinde yaşadığı sorunlar, onların beklentileri ve duyguları, insanı merkeze alan edebiyat eserlerinde de görülmektedir. Bu metinlerden biri, Elif Şafak tarafından 2006 yılında yayımlanan *Baba ve Piç* romanıdır. Roman; farklı millet ve kültürden iki genç kız olan Ermeni Armanuş (Amy) Çakmakçıyan ile Türk Asya Kazancı'nın yaşadıkları ailevi ve kültürel sorunlar sonucunda içinde bulundukları arafta kalma duygusunu ve bundan kurtulma niyetiyle bağımsız birer kimlik arayışını merkeze alır. Bu çalışmada, romandaki gençlerin yaşadıkları aidiyet sorunları ve çatışmalar aktararak Armanuş'un "hatırlama", Asya'nın ise "unutma" kavramları üzerinden kimliklerini tesis etme çabaları karşılaştırmalı olarak incelenecektir.*

Anahtar Kelimeler: gençlik edebiyatı, kimlik, aidiyet, Elif Şafak, *Baba ve Piç*

Growing Up in Limbo: Identity Construction and the Problem of Belonging in The *Bastard of Istanbul* within the Framework of Youth Literature

ABSTRACT

*Literature is an art form capable of engaging with all demographic layers of society, with youth representing a significant group. The period of youth, encompassing ages 12-25, marks the onset of identity quests characterized by various vacillations and familial-societal conflicts. The struggles experienced by youth during this formative quest, as well as their expectations and emotions, are similarly reflected in humanistic literature. One such text is Elif Şafak's novel *Baba ve Piç* (The Bastard of Istanbul) (2006). The novel focuses on the independent identity quests of two young women from different cultures, the Armenian-American Armanuş (Amy) Çakmakçıyan and the Turkish Asya Kazancı, who seek to escape the sense of limbo resulting from their familial and cultural tribulations. This study comparatively examines the belonging issues and conflicts experienced by these youths, analyzing Armanuş's efforts to construct identity through "remembering" and Asya's through "forgetting".*

Key Words: youth literature, identity, belonging, Elif Şafak, *The Bastard of Istanbul*

* Bu makale 16-17 Ekim 2025 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen "Türk Dili ve Edebiyatında Yeni Yaklaşımlar 'Gençlik' Sempozyumu"nda sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat / TÜRKİYE, hiyucell@gmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Yücel, H. İ. (2026). Arafta büyüme: Gençlik sorunları çerçevesinde *Baba ve Piç* romanında kimlik inşası ve aidiyet sorunsalı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(52), 993-1011. <https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1879779>

Gönderim Tarihi / Sending Date: 2 Şubat / February 2026

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 23 Mayıs / May 2026

Giriş

Edebiyat, toplumun bütün demografik gruplarıyla ilişki kurabilen bir sanat disiplini. Edebî eserlerde toplumsal yapı her parçasıyla bütüncül bir şekilde gözlemlenebileceği gibi bireysel gelişim ve dönüşümler de takip edilebilir. Bununla beraber toplumun her kesiminden farklı yaş gruplarına nüfuz edebilen edebî metinler, okur kitlesine uygun şekilde farklı duyuş ve düşünüş tarzlarına yönelik olarak da kurgulanabilir. Metnin dili, konusu ve karakterizasyonunda odağa aldığı yaş grubu, seslendiği kitlenin yönünü tayin eder. Bu anlamda edebî metinlerin muhatabı olan önemli toplumsal katmanlardan biri de gençlerdir.

Atalay Yörükoğlu gençlik dönemini şöyle açıklar: “Çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar” (2000: 13). Bununla beraber UNESCO 15-25 yaş aralığını gençlik sınırı olarak değerlendirirken Birleşmiş Milletler Teşkilatı bunu 12-25, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ise 12-24 yaş olarak belirlemiştir (Kurttaş, 2017: 517). Bu anlamda 12-25 yaş, gençlik çağı olarak değerlendirilebilir.

Belirlenen yaş grubunu merkeze alan; doğrudan gençlerin ilgi, duygu, beklenti, hayal ve problemlerine yer veren edebî eserler “gençlik edebiyatı” başlığıyla sınıflandırılabilir. Malte Dahrendorf, “gençlik edebiyatı” için “gençlik çağında okunan eserlerin tümü” (aktaran Özyer, 1987: 248) değerlendirmesinde bulunurken Helmut Melzer gençlik edebiyatının üç, G. Klingber ise beş olasılık içerdiğini ifade eder. Melzer, “1. Gençler için yazılan edebiyat, 2. Gençler tarafından yazılan edebiyat 3. Hem gençler, hem de yetişkinler tarafından okunan bazı eserlerin tümü” olasılıklarını sıralarken Klingberg “1. Öncelikle ve özellikle gençliğin zevk aldığı konuları kapsayan eserlerin tümü, 2. Salt gençlik için yazılan edebiyat, 3. Gençler tarafından yazılan edebiyat, 4. Gençler tarafından yetişkinlerin edebiyatından seçilen metinlerin oluşturduğu edebiyat, 5. Genç kuşağın beğeniyle okuduğu çeşitli metinleri içeren edebiyat türü” (aktaran Özyer, 1987: 248) olasılıklarından bahseder.

Bununla birlikte, olay örgüsü onların temel problemleri ekseninde oluşturulmamasına rağmen, karakterizasyonunda 12-25 yaş grubuna yer verilen yetişkin edebiyatı metinlerine de sıkça rastlamak mümkündür. Nitekim Aliye Uslu Üstten (2016: 610), Türk edebiyatı özelindeki değerlendirmesinde, bilhassa gençler için yazılan metinlerin sayıca az olduğunu belirterek konusu itibarıyla gençlerin ve gençleri ilgilendiren problemlerin merkeze alındığı metinlerden söz etmenin daha mümkün olduğunu vurgular. Uslu Üstten (2014: 63-65), *Gençlik Edebiyatı* adlı çalışmasında, sözlü anlatı döneminden 19. yüzyıla kadar Türk edebiyatında doğrudan çocuklar ve gençler için yazılmış eserler olmadığını belirtir. 19. yüzyıldaki ilk edebî çeviriler, gençlerin düşünce dünyasında bir ihtilal yaratması bakımından değerlidir. Sonraki süreçte Ahmet Mithat Efendi’nin “Gençlik” (1870), “Teethül” (1870) ve “Bekarlık Sultanlık mı Dedin?” (1877); Sami Paşazade Sezai’nin “Bedia Hanım” (1897) ve Halit Ziya’nın “Bir Yazın Tarihi” (1898) gibi öyküleri tecrübesiz, sosyal hayata uyum sağlayamayan, şımarık gençleri anlatırken Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Muallim”i (1899) ile Mehmet Âkif Ersoy’un manzum hikâyesi *Asım* (1924) ideal Türk gençliğini ve değerler eğitimini odağına alır. Tevfik Fikret de *Halûk’un Defteri* (1911) adlı şiir kitabında oğlu üzerinden gençlere seslenerek öğütler verir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Araba Sevdası* (1898) romanı için, “Eğer muharririn kudretinin çok üstünde olan devrin ve alafrangalığın tenkidi uğruna harcanmasaydı o devirde bundan güzel bir ilk gençlik kitabı olamazdı. Zâten kitap, yer yer devir tenkidiyle bu çağ psikolojisi arasında sallanır” (Tanpınar, 2007: 443) der ve bu anlamda eseri gençlik edebiyatına dâhil eder.

1950’li yıllara gelindiğinde dönemin toplumcu gerçekçi yazarları Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Yaşar Kemal ve Orhan Kemal’in romanlarında bireysel ve toplumsal sorunların

odağında yer alan pek çok genç fark edilir. Bu eserler doğrudan gençler için yazılmasa da gerek onların sorunlarına yer vermesi gerekse ilgi ve beğenilerine hitap etmesi yönüyle önemlidir. 1950-1980 arası dönemde Kemalettin Tuğcu, çocuk ve ilk gençlik dönemini anlattığı *Sokak Çocuğu* (1955), *Üvey Baba* (1971), *Yetim Ali* (1975) gibi acı ve dram temalı romanlarıyla öne çıkarken Tarık Buğra'nın *Gençliğim Eyvah* (1979) romanı gibi dönemin politik huzursuzluklarını, gençliğin bunalımlarını ve kendilerini gerçekleştirme çabalarını konu alan romanlar da görülür. 1980 sonrasında ise Muzaffer İzgü, *Kaçak Kız* (1980) ve *İçimdeki Çiçekler Açınca* (2000) gibi lise çağındaki gençlerin sorunlarını anlattığı eserler verirken Gülten Dayıoğlu *Yeşil Kiraz* (1992) ve *Sekizinci Renk* (1997) gibi çocuk ve ilk gençliğe dönük romanlar kaleme alır. İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri* (1990), doğrudan gençler için yazılmış bir roman niteliğindedir. Bu anlamda Türkiye'de gençlik edebiyatı eserlerinin başında gelir. Kanat Güner'in *Eroin Güncesi* (1997), gençlerin kimlik bunalımını ve ergenlik sorunlarını ele alan bir roman olarak öne çıkarken Canan Tan da *Eroinle Dans* (2005) adlı eserinde benzer bir konuyu işler. Yazarın diğer birçok romanı da konuları bakımından gençlerle ilgilidir ve onların okuduğu eserlerdir (Uslu Üstten, 2014: 65-68).

Gençlik edebiyatının Türk edebiyatındaki tarihî seyrinden hareketle, doğrudan onlar için kurgulanmamasına karşın, içerisinde gençlerin ve onlara dair problemlerin yer aldığı metinler de gençlik temalı yetişkin edebiyatı eserleri olarak okunabilir.

Gençler için yazılmamış olmakla birlikte, bir bilim adamının ülkemizde nasıl yetiştiğini gözler önüne seren Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı*; Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları*, *Yeni Hayat*, *Benim Adım Kırmızı*; Murathan Mungan'ın *Kırk Oda*, *Lal Masalları*; Buket Uzuner'in *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu*; Cumhuriyet değerlerini yansıtan Turgut Özakman'ın *Diriliş*, *Şu Çılgın Türkler*, *Cumhuriyet (I-II)*; Ayşe Kulin'in *Veda*; Elif Şafak'ın *Aşk*; Ahmet Ümit'in *Bab-ı Esrar* son dönem gençlik edebiyatı yaş grubuna yönelik olarak gençlik edebiyatına dahil edebileceğimiz eserlerdir (Uslu Üstten, 2014: 68).

Bu belirlemelerden hareketle Tanzimat'tan bugüne içinde gençler ve onların sorunlarına dair konulara yer veren her edebiyat eseri, gençlik teması ve gençlik sorunları bağlamında değerlendirilip incelenebilir. Bu eserlerden biri *Baba ve Piç*'tir.

Elif Şafak'ın 2006 yılında yayımlanan romanı, diğer eserleriyle kıyaslandığında, konusu itibarıyla dikkat çeken ve döneminde tartışma yaratmış bir metindir. Anlatının başında “Baba” sözcüğü yer almasına karşın, romanda kadın karakterler ve onların sorunlarının ağır basmakta olduğu görülür. Bununla birlikte romanda yer alan farklı yaş gruplarındaki kadınlardan genç olanların sorunları, anlatıda önemli bir yer tutar.

Baba ve Piç, farklı etnik köken ve ülkelerden olan fakat simetrik bir aile yapısı ile sosyal yaşamı paylaşan iki genç kızın ortak problemleri olarak; aileleriyle yaşadıkları çatışmaları, aidiyet sorunlarını ve anlatı boyunca süren kimlik arayışlarını odağına alır. Yörükoğlu, çocukluktan yetişkin bir birey olma sürecine kadarki zamana tekabül eden evrede, gençlerin “kendine yakışan bir kimlik” (2000: 104) arayışında olduklarını ifade eder. Bu süreç, gençlik çağının temel meselelerindendir.

Kimlik, psikoloji ve toplum felsefesinde, “kişinin toplumsal, politik, kültürel varlığını tanımlayan, ona farklılık veya belirginlik kazandıran, varoluşuna anlam yükleyen yapı ya da nitelik” (Cevizci, 2019: 261) şeklinde tanımlanır. Kişinin “kendi varlığının bilincine erme çabası” (Gültürk Uysal, 2022: 135), onu kimlik arayışına iter. Gençlerin çocukluktan itibaren, başta ebeveynlerini gözlem ve örnekleme yoluyla edindikleri kimlikleri bu süreçte sarsılır; arkadaş çevreleri ve sosyal medyanın etkisiyle değişmeye başlar.

İnsan biyolojik olduğu kadar sosyolojik de bir varlıktır. Doğumundan itibaren kalıtımsal özelliklerin yanında sosyokültürel ortam da insanın kimlik oluşumunda önemli rol oynar.

Bununla beraber “psikososyal etkenler kişilerde birtakım çatışmalar yaratarak onları bunalıma sürükler” (Ulutaş & Ulu, 2015: 2099). Fakat bu durum aslında gençler için hastalıklı bir bocalama hâli değil sıradan bir durum olarak değerlendirilmelidir. Zira bu bunalım, gençlerin kendini arama sürecinin olağan bir getirisi. Ergenlik döneminde benliği zayıflamaya başlayan gencin çevresel etkilerin baskısı altına girdiği ve bu anlamda kendi kimliğini tesis etme noktasında savunma yolları geliştirerek bağımsız denemeler yaptığı görülmektedir. Bu yolla gençler, benliklerine yönelik iç ve dış etkilerin üstesinden gelmeye çabalarlar (Yörükoğlu, 2000: 112). Ailelerin çocuklarının yetişmesi üzerindeki hayalleri ve bu yöndeki baskıcı yönlendirmeleri, onlar için üstesinden gelinmesi gereken iç etkenler olarak sayılabilir. Bu sebeple gençler, kendi kimliklerini tesis etme sürecinde, başta aileleri olmak üzere pek çok unsur ile çatışma içerisine girebilirler.

“Kimlik olgusu, sosyalleşme sürecinde karşılıklı ilişkilere bağlı olarak etkileşimler eşliğinde inşa edilir” (Yavuz, 2020: 196). Bu doğrultuda gençlerin kimliklerini inşa etme sürecinde en fazla etkilendikleri kişiler, arkadaşlarıdır.

Kimlik, aidiyet kavramıyla da ilişkili bir olgudur. “Bireyler kimlik bağlamında belirli aidiyetler geliştirebilecekleri gibi yeni aidiyet alanları yaratarak da kendilerine kimlikler inşa edebilmektedirler” (Şahin & Şenol, 2024: 138). Aidiyet kaybı, gençlerin kimlik bocalamaları yaşamalarındaki etkenlerden biridir. Aidiyet sorunları yaşayan bir genç; değersizlik, suçluluk ve yalnızlık duygusunu yaşayabileceği gibi kendine ve topluma yabancılaşarak çevresine güvensiz bir hâle gelebilir, kaygıları çoğalabilir (Şahin & Şenol, 2024: 143). Belirtilen yaş aralığında yaşanabilen bütün bu problemler, gençlerin kendine has bir kimlik kurma yolundaki deneyimlerini oluşturur.

Muhammed Muhdi Gündüz (2020: 1099), gençlik sorunlarının temelinde yeni kimlik arayışının yattığına işaret eder. Yaşadığı evren ve sosyal ortamda kendi yerini belirleme çabesindeki genç, kendisini ebeveynlerinden ve çevresinden ayıran özellikleri keşfetme sürecinde benliğini yeni baştan düzenlemeye çabalar. Bu aşamada, benlik algısının iniş çıkışlar gibi dalgalanmalar yaşadığı görülür. Adnan Kulaksızoğlu (1990: 141-142), gençlerin kişiliklerini belirleme mücadelesinde bağımsızlık isteklerinin engellenmesi, ebeveynlerle uyumsuzluk ve çatışmaların yaşanması, kendilerine bir hayat felsefesi belirleme hususundaki arayışta yaşadıkları zorluklar gibi birtakım sorunlarla yüzleştiklerini aktarır. Hatice Budak ve Yasemin Yıldız (2022: 48-56) ise gençlerle ilgili yaptıkları araştırmada, gençlik sorunları olarak kimlik arayışına dayalı varoluşsal sorgulamalar ve aidiyet problemlerinin yanı sıra anlaşılamama duygusu ile aşırı koruyucu, baskıcı-otoriter aile tutumu ve buna bağlı olarak gençlerde gelişen yabancılaşma ile madde kullanımı ve hatta intihar girişimi gibi sorunlar tespit ederler.

Bahsi geçen bütün gençlik sorunları, *Baba ve Piç* adlı romana da yansımış vaziyettedir. Romandaki iki genç karakter, Armanuş Çakmakçıyan ve Asya Kazancı’dır. Bu gençlerin aileleriyle yaşadıkları problemler, aidiyet sorunları ve kimlik arayışı; anlatının odaklandığı konulardandır. Unutma, hatırlama ve bellek gibi kavramlar üzerinden gençlerin hem kültürel hem de düşünsel anlamda sürdürdükleri bu arayış, romandaki gençlik problemlerinin ana eksenini oluşturur.

1. İki Kimlik Arasında Bir Genç Kız: Armanuş (Amy) Çakmakçıyan

Şafak’ın anlatısındaki Armanuş, kimlik sorunları yaşayan ve bu anlamda bir arayış içerisinde olan gençlerdendir. Boşanmış bir çiftin, Ermeni baba (Barsam) ile Amerikalı annenin (Rose) kızı olarak içinde yetiştiği ikilik, ona kendi kimliğini bulma yolunda engel teşkil etmektedir. Genç kızın adı bile her iki aile tarafından farklı zikredilir. O, Ermeni akrabaları için Armanuş; annesi için ise Amy’dır.

Çiğdem Şikel ve Hatice Harmancı, ailedeki boşanma durumunun ergenlik çağındaki gençler için olumsuz durum ve duygular yaratabileceğinden söz ederek bunun ergenlikte kimlik edinme çabasını etkileyebileceğini vurgular. 12-20 yaş da kendi kimliğini oluşturma aşamasında çeşitli bocalamaların yaşandığı bir aralıktır (2022: 138-139). Armanuş da 19 yaşında bir genç kız olarak bu bunalımı deneyimler. Onun için yalnızca ebeveynlerinin boşanmış olması değil aynı zamanda her iki tarafın da kendisinden farklı beklentilerinin olması, üzerindeki baskıyı arttıran ve bağımsız bir kimliğe bürünmesini engelleyen sebeplerdir.

Armanuş'un babası Barsam ve halaları San Francisco'da, annesi Rose ise Arizona'da yaşamaktadır. Genç kız; yılın yedi ayını annesinin yanında, yaz tatili ve ara tatilleri kapsayan beş ayını ise Ermeni akrabalarıyla geçirmektedir. İki taraf arasında roman boyunca açık bir çekişme ve kızlarının yetişmesine dair görüş farklılıkları mevcuttur. Armanuş'un erkek arkadaşları hususunda bile iki tarafın farklı beklentileri bulunmaktadır: "Annesi Rose, Ortabatı'da doğmuş, beyaz, Protestan bir Amerikalıydı ve bu tanıma uyan insanlarla çıkmasını istiyordu. San Francisco'daki baba tarafı ise diyasporada kalabalık, Katolik bir Ermeni sülaleydi ve onlar da kendilerine benzeyenlerle çıkmasını bekliyorlardı" (Şafak, 2021: 112). Bu beklentiler, roman boyunca makul bir insan tipi olarak çizilen Armanuş'un onların zıddına hareket etmesi sonucunu doğurur. Genç kız, San Francisco'da Ermeni olmayanlarla Arizona'da ise daha ziyade Ermeni-Amerikalılarla görüşür.

Annesi Rose ve Ermeni halaları (Surpun, Varsenig, Zaruhi), Armanuş'un üzerindeki baskının ana unsurlarıdır: "Zaman zaman annesinin tatminsiz sevgisinden boğulacak gibi olurdu. O zaman San Francisco'ya, Çakmakçıyan ailesinin kollarına kaçardı, ama orada da aynı ölçüde talepkâr bir sevgi deryası onu içine çekerti" (Şafak, 2021: 115). Annesinin o San Francisco'da iken sürekli kendisini arayıp konuşmak istemesi, halalarının ise onu bağımsızlığından koparmaya çalışan koruyucu sevgileri ve başarı beklentileri Armanuş'ta bir sıkışmışlık hissi yaratmaktadır. Genç kız, sırf bu yüzden İstanbul'a giderken her iki tarafa da haber vermez ve onları kandırma yoluna gider.

Armanuş, ailesinin ve çevresinin beklentisinin aksine dış güzelliğe değil kitaplara tutkun biridir. Dış güzelliğinden dolayı kendisiyle iletişim kuran genç erkeklerle anlaşmakta zorlanır. Çevresel baskılar karşısında tutunmak için kendisini kitaplara ve Cafe Constantinopolis adlı sitede yer alan "Anuş Ağacı" forumunda Ermeni ve Yunan arkadaşlarıyla yaptığı Türk karşıtı sohbetlere verir.

Genç kızın Türklere karşı olmasının nedeni, kendi bireysel deneyimi veya anılarından ziyade, evvela baba tarafından akrabalarının ona aşıladığı fikirlerden ileri gelmektedir.¹ San Francisco'daki Ermeni akrabalarının 1915 Olayları'na² dair anlatımları ve evdeki fotoğraflar, Armanuş'u Ermeni kimliğine yaklaştırmış fakat yine de tam olarak o kimliğe bürünmesini sağlayamamıştır. Bununla birlikte genç kız, aynı zamanda bağımsız ve bireysel bir kimlik kurmakta da zorlanmıştır. Marianne Hirsch bunu, atalarından miras kalan ezici anılar ve anlatıların egemenliğinde büyüyen kişilerin kendi hayat hikâyelerinin "yerinden edilmesi" hatta "boşaltılması" riskiyle karşı karşıya kalmalarıyla açıklar (2012: 5). Yani Armanuş, kendisine

¹ Bu durum, Marianne Hirsch'in "post-memory" (post-bellek) kavramıyla açıklanabilir. Hirsch'in (2012: 5) gençlerin kendilerinden önceki nesillerin bireysel, kolektif veya kültürel travmalarıyla kurmuş oldukları bağ olarak tanımladığı post-memory, onların bizzat yaşadıkları değil büyürken kendilerine hikâye edilerek aktarılan deneyimlerden oluşur. Bu anlatılar, bizzat kişinin kendisi tarafından yaşanmamışsa bile aktarım şeklinden dolayı kişinin kendi anılarını teşkil ediyormuş gibi görünür.

² 1915 Sevk ve İskân Kanunu'na ilişkin evrak, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı tarafından "1915 Olayları" üst başlığı ile erişime açık bulunduğundan bu konudan bahsederken aynı şekilde isimlendirmeyi tercih ettik.

yabancı olan bir geçmişi sahiplenmek zorunda hissederken kendi kimliğini oluşturmaktan uzaklaşır. Annesi Rose'un Ermeni akrabaların baskıları sonucu boşandığı kocasından intikam almak için bir Türk olan Mustafa ile evlenmesi, bununla beraber Barsam ve ailesine karşı olumsuz tavrı da Armanuş'un Ermeni kimliğini doğrudan benimsemesine engel olur ve genç kız iki kimlik ve iki beklenti arasına sıkışır.

Sahip olduğu Ermeni-Amerikalı kimliği; ebeveynlerinin onu bir tarafa yönlendirme baskıları sonucu, genç kızda aidiyet sorunları yaratır. "Aidiyetsizlik; arafta kalma, kendin olmaya imkân vermeme ve yaşadığın yerde hep misafir gibi hissetme olarak tanımlanmaktadır" (Şahin & Şenol, 2024: 143). Armanuş hikâye boyunca bu araftan kurtulma mücadelesi içerisinde. Ermeni akrabalarının yaşadığı San Francisco'dan Arizona'ya dönecek olan genç kızın yaşadığı bu bunalım, yazar tarafından "Âdeta kimliğinin bir bölümü kayıptı da onu bulmadan kendi hayatını yaşamaya başlayamıyordu" (Şafak, 2021: 131) cümlesi ile ifade edilir. Genç kızın içinde bulunduğu kimliksizlik hâli, onu yabancılaşmaya da sürükler.

Mahmut Tezcan, "Gençlik ve Yabancılaşma" adlı makalesinde gençlerin yabancılaşma sebepleri arasında "kimliğini gerçekleştirme" isteği, "toplumsal ve kültürel karışıklıklar sonucu ortaya çıkan belirsizlik" ve "uyuma zorlanma" etkenlerini sıralar (2019: 123-124). Armanuş'un hayat tecrübesi bu maddelerle paraleldir. Genç kız, temelde, bir kimlik arayışında ve bağımsız bir birey olma arzusundadır. Fakat farklı kültürlerle sahip ebeveynlerin onu kendi kültürlerine yontma çabaları, onda bir yabancılaşma yaratır:

Armanuş'un babasının ailesinin yanına San Francisco'ya gittiğinde tamamen bir Ermeni gibi davranmaya çalışması, Arizona'ya annesi Rose'un yanına gittiğinde ise Ermeni kimliğini ötekileştirip ondan uzaklaşarak bir Amerikalı gibi hareket etmesi onu psikolojik açıdan yıpratır. Bu yıpranmışlık -ne o ne o olmak sendromu- Armanuş'u varlık içerisinde var olmayı başaramayan kimliksiz biri haline getirir (Yaşar, 2019: 240).

Genç kız, yaşadığı bu ikilemi çoğu kez "Anuş Ağacı" adlı forumdaki "diasporadan" sanal arkadaşlarıyla paylaşır: "Kültürel çoğulluk iyi bir şey elbette ama benim durumum çoğulluktan ziyade eksiklik üzerine kurulu. Annemi gücendirmemek için ne tam Ermeniliğimle barışabildim, ne de babamı gücendirme korkusuyla Amerikalılığım" (Şafak, 2021: 138). Armanuş'un bu mesajı, yaşadığı kimlik krizinin temelinde ailesinin bulunduğunu gözler önüne serer. Onun için mevcut krizi aşmanın yolu, İstanbul'a giderek Ermeni akrabalarının bir zamanlar yaşadıkları yerleri keşfetmektir. Aksi takdirde bu arada kalmışlıktan kurtulamayacağını düşünür: "Arafta sıkıştım. Mağrur ama travmalı bir Ermeni aile ile histeri ölçüsünde Ermeni karşıtı bir anne arasında gidip geldim. Sizin gibi Ermeni-Amerikalı olmak için önce Ermeniliğimi bulmam lazım" (Şafak, 2021: 140).

Armanuş'un İstanbul yolculuğu, bu kimlik arayışının bir sonucudur. Onun kimliğini tamamlaması için aslında geçmişini "hatırlaması" değil "inşa etmesi" gerekmektedir. Çünkü yaşadığı ikilik karşısında kimliği parçalanmış durumdadır. "Kimliksizliğinden dolayı kendisini tanımayan Armanuş, kayıp geçmişin eksiklik ve belirsizlikle örülü tarafında yaşamak zorunda kalır ve dünya üzerindeki yerini bulamaz" (Akar, 2020: 282). Bu anlamda İstanbul yolculuğu onun için varlık bütünlüğünü sağlama çabasıdır, yani ontolojik bir arayış girişimidir. Nitekim Esra Sazyek (2013: 1233) Armanuş'un araftaki konumunu öncelikle genç kızın iki kültür arasında sıkışmasına bağlar. Bu durum Armanuş'u bir kimlik bunalımına sokar. Onun arayış sürecine girerek farklılıklarını ve benzerliklerini görme çabasını ve böylece İstanbul'a gittiğinde "öteki"ne daha ılıman bakabilmesini sağlayan süreç bu bunalımdan doğar.

İstanbul'a gidişi ve orada yaşadıkları göz önüne alındığında Armanuş için şehir ve Kazancı ailesinin evi, bir "Üçüncü Mekân"³ işlevi görür ve zihnine yerleştirilen Türkiye algısı ile kendi gördükleri karşısında şaşırır. Burada iki kültür karşılaşır ve kimlik inşası esnasında oluşan "öteki"ler arasında etkileşim gerçekleşir.

Armanuş İstanbul yolculuğuna kafasında "öteki" olarak kodlanan ve canavarlaştırılan Türk imgesi ile başlamasına karşın Kazancı ailesinin evinde dostça karşılanır. Bununla birlikte hem Asya'yı kendine hem de Türk yemeklerini kültüründekilere benzeterek aslında çok da farklı olmadıklarını görür. İstanbul'u beklediğinden çok daha modern bulur ve şehri yabancı bir mekân değil kendi evi gibi görmeye başlar. İstanbul'un köklerini bulma hususundaki önemini, "Anuş Ağacı"ndaki arkadaşlarıyla, "Kendimi hiç bu kadar Ermeni hissetmemiştim. Ermeniliğimi tam manasıyla hissedebilmem için Türkiye'ye gelip Türklerle karşılaşmam gerekiyormuş..." (Şafak, 2021: 202) cümleleriyle paylaşır.

"İstanbul'un jeostratejik konumuyla iki aradığını mekânsal gerçekliğe kavuşturan Armanuş, hem Doğuda hem Batıda toprakları olan, hem Doğulu hem de Batılı insanlara kucak açan yapısıyla kendi yansımalarını İstanbul'da bulur" (Sazyek, 2013: 1234). Armanuş için hayret veren tek nokta, Türklerin tarihe dair bir hafızalarının olmadığını fark etmesidir. Çünkü çoğunlukla, tamamen Batılı değerler ışığında yaşayan Asya ve onun Nihilist arkadaşlarıyla muhatap olur.

Sonuç olarak Armanuş'un boşanmış anne ve babasının kültürleri ile doğruları arasında sıkışmış bir genç olduğu görülmektedir. İki ailenin birbiriyle uyuşmayan beklentilerinin yanı sıra baba tarafının onda oluşturmaya çalıştığı hafıza ve kimlik ile annesinin fikirlerinin yarattığı çelişki, genç kızın kimlik bunalımının başlıca sebepleridir. Armanuş'un İstanbul yolculuğu bu anlamda yalnızca köklerini keşfetme isteği olarak değil aynı zamanda bağımsız bir birey, bir yetişkin kimliği kazanma çabasının sonucu olarak okunabilir.

2. Medeniyet Krizinin Postmodern Mirasçısı: Asya Kazancı

İstanbul'da yaşayan Kazancı ailesinin en genç bireyi Asya da Armanuş'a benzer bir aile yapısına sahiptir. Hatta ortada benzerliğin de ötesinde neredeyse aynılığa tekabül eden "simetrik" bir aile kurgusu vardır. Asya'nın da babası yoktur ve annesi Zeliha ile üç teyzesinden (Banu, Cevriye, Feride) oluşan bir evde yaşamaktadır. Asya'nın aile içi çatışmalarının sebeplerinden biri de Armanuş'un halalarına (Zaruhi, Varsenig, Surpun) benzer şekilde teyzelerinin aşırı koruyucu sevgi ile beklentilerinden mustarip olmasıdır. İki tarafta da aileyi temsil ettiği pek söylenemeyecek olan birer erkek çocuk (Barsam, Mustafa) bulunmaktadır. Hem Asya hem de Armanuş; 19 yaşında benzer fizikî özelliklere sahip, ailelerine aykırı tutumlarda bulunan ve benzer ortamlarda (Cafe Constantinopolis, Cafe Kundera) vakit geçiren gençlerdir (Karaburgu, 2008: 55). Bu doğrultuda, farklı milletlerden ve kültürlerden olmalarına rağmen benzer koşullarda yetişen gençlerin benzer sorunları deneyimledikleri fark edilir.

Asya'nın yaşadığı çatışmalardan ilki, ailesinin onu kendi hayat planlarına göre şekillendirme istekleridir. Bu durum genç kızın kendi kimliğini inşa sürecine ket vuran sebeplerdendir:

³ "Üçüncü Mekân veya Üçüncü Uzay, iki veya daha fazla bireyin/kültürün etkileşime girmesiyle gelişen belirsiz bir alan görevi görmektedir. Üçüncü mekân, halkın ulusal geleneğinde canlı tutulan, kökensel geçmiş tarafından doğrulanan, homojenleştirici, birleştirici bir güç olarak kültürün tarihsel kimliğine dair anlayışımıza meydan okumaktadır" (Akbaş, 2023: 742).

Kadınlarla dolu bir evde tek çocuk olarak doğmak zor iş, sevgileriyle boğuyorlar. Tek çocuk olarak etrafındaki bütün yetişkinlerden daha olgun olman gerekiyor. Bu kadar sevilip esirgendiğim, birinci sınıf bir okula gönderildiğim ve bu ülkede mümkün olan en iyi eğitimi aldığım için minnettarım. Ama esas mesele benden hayatta yapamadıkları, kendi içlerinde ukde kalan tüm şeyleri yapmamı beklemeleri (Şafak, 2021: 190).

Asya; bütün bu beklentiler arasında aldığı eğitim, modern yaşam ve arkadaş çevresinin etkisiyle farklı eğilimler gösteren bir gençtir. Boğucu sevgi ve beklentilerin yanında, her biri birbirinden farklı karaktere sahip ailesini irrasyonel olmakla suçlayarak onlara saygı duymaz. Kendisi, akılcı ve analitik bir zihnin yolundan gitme niyetindedir. Kendi kişiliğini ve bağımsızlığını ancak bu şekilde kanıtlayabileceğini düşünür, geleneksel aile yapısıyla gerilim yaşar (Şafak, 2021: 80). Bu istek, onu aile içinde en ufak zorlamalarda dahi isyan edip kavgaya tutuşacak biri hâline getirir. İhsan Çapçioğlu (2014: 64), “otoriteye karşı olma, söz dinlememe, eleştirme, hata bulma” gibi davranışların gençlik döneminin olağan tepkileri olduğunu belirtir ve bu durumun ailesi tarafından gence bazen çocuk bazense yetişkin rollerinin yüklenmesinin gençte yarattığı “kimlik karmaşası”ndan kaynaklandığını vurgular.

Asya, kadınlardan müteşekkil ailesinde yeterli ilgi ve sevgiyi görerek büyümesine karşın anlatı boyunca baba eksikliğinden dolayı yaşadığı bocalama göze çarpar. Babasız büyümesi Asya’da hayatı boyunca dolduramadığı bir boşluk hissi yaratır. “Kök/baba bireye bir kimlik tanımının yapılmasında büyük önem taşır. Aidiyet ekseninde ‘[k]imin oğlu, kimin kızısın’ ifadelerinin boşlukta kaldığı eser bireyi bu çıkmaz içindeki karanlığa sürükler. Çünkü çocuğu var eden ona tanınma erkini veren güç olarak baba atfedilir” (Gültürk Uysal, 2022: 132). Yeliz Akar, *Araf’ta Bir Ruh Elif Şafak* adlı çalışmasında romanı incelerken “Baba, çocuğun kişiliğine kimlik kazandıran önemli bir değer mekânıdır” (2020: 21) der ve Asya’nın kimlik bunalımının temelinde yatan baba yoksunluğuna vurgu yapar.

Kendisini arkadaşlarıyla kıyasladığında farklı bir aile yapısında büyüdüğünü görmesi, kendisini güzel bulmaması, arkadaşlarından farklı olduğunu hissetmesi onun yaşadığı şehre, bağlı bulunduğu aileye ve değerlere karşı bir aidiyet sorunu⁴ yaşamasına sebep olur. Bu durum Asya’yı on sekiz yaşının eşiğindeyken intihar⁵ teşebbüsüne dahi sürükler: “Hemen ertesi yıl, on sekizinci yaş gününden tam iki gün önce Asya evdeki ecza dolabını yağmalamış ve orada bulduğu bütün hapları yutmuştu” (Şafak, 2021: 77). Sahip olduğu ruh hâli, genç kızın sonunda Nihilizm⁶ felsefesine bağlanmasına yol açar, onu ailesi ve çevresine yabancı biri hâline getirir.

Küçüklüğünden bu yana arkadaşlarının kendisine bir “piç” olduğunu hatırlatması ve annesinin babasının kimliğine dair sessizliği, onun ailesiyle arasına mesafe koymasına yol açar ve aidiyet duygusunu zedeler: “Asya babasının kim olduğunu bilmediği için kimliğinin ne olduğu hakkında pek bilgi sahibi değildir. Annesi Türk’tür fakat kimlik ataerki toplumlarda babayla özdeşleştirildiğinden piç Asya etnik köken bağlamında bir hiç olarak gösterilir” (Yaşar, 2019: 240). Bu hiçlik hâli Asya’yı hırçın bir karaktere dönüştürür⁷. Eksiklik hissi aidiyet sorunlarını tetikleyerek genç kızı yalnızca bireysel ya da aile içi değil toplumsal bir yabancılaşmaya da sürükler. Babasız biri olarak toplumun dışında biri gibi hisseder. Asya’yı hiçlik düşüncesine iten temel neden budur.

⁴ Şahin ve Şenol (2024: 139), “ulusal, mekânsal ve dinsel” olmak üzere üç tip aidiyetten söz eder. Asya, bu üçüne sahip olmayan bir genç olarak kurgulanmıştır.

⁵ Şahin ve Şenol (2024: 144) intiharı, gençlerin aidiyet duygusunun kaybolması ve topluma yabancılaşmalarının sonuçlarından biri olarak ifade eder.

⁶ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2025), kavramı bütün varlık, değer, düzen ve gerçekleri reddeden; aşırı bireyci, toplumun birey üzerindeki baskısını kabul etmeyen bir görüş olarak tanımlar.

⁷ “Nihilizm bir tepki istencini, başka bir deyişle, yaşamsal tüm değerlere karşı tepki göstermeyi ifade eder. Bu tepkinin temelinde ‘hiç’ kavramı yatmaktadır” (Dürre, 2020: 85).

Asya aynı zamanda sigara, alkol ve uyuşturucu gibi keyif verici maddeleri kullanan bir karakter olarak kurgulanmıştır. Genç kızın benimsediği yaşam tarzı, yine baba yoksunluğuyla açıklanabilecek bir durumdur. Cafe Kundera'daki arkadaşı Alkolik Karikatürist'in, beraber alkol aldıkları bir anda, Asya'ya niçin bu kadar öfke dolu olduğunu sorması üzerine genç kız, "Belki piç olduğumdandır... Babamın kim olduğunu bile bilmiyorum. Hiç sormadım, hiç söylemediler. Bazen annem bana baktığında yüzümde onu görüyor sanıyorum ama hiçbir şey söylemiyor. Hepimiz *baba* diye bir şey yokmuş gibi davranıyoruz. Sadece Baba var, büyük B'yle" (Şafak, 2021: 165) ifadelerini kullanır.

Baba yoksunluğu gençlerde davranış bozukluklarının sebeplerindendir. Yapılan çalışmalarda baba figürünün olmadığı evlerde büyüyen gençlerin alkol ve uyuşturucu ile şiddete daha yatkın; stres, üzüntü, depresyon gibi psikolojik problemlere maruz kalmaya daha müsait oldukları görülmektedir (Demirel, 2021: 415-417). Çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada ise babasız büyüyenlerin her iki ebeveyniyle birlikte büyüyen çocuklara nazaran anksiyete seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Özdal & Aral, 2005: 264). Ayrıca, baba yoksunluğu gençlerde kimlikle ilgili sorunlar da yaratmaktadır. "Denny ve Martin'e (2004) göre babanın yokluğuyla ilgili erken deneyimler, çocuğun kendini tanımlamasını etkiler ve bu da ergenlik döneminde gelişen kendine atıf türlerine katkıda bulunur" (aktaran Demirel, 2021: 418). Dolayısıyla ilgi gördüğü bir ailede yetişmesine karşın Asya'nın kendi kimliğini teşkil etme noktasında sıkıntı çekmesinin ana nedenlerinden biri babasızlıktır. Genç kız, kendini köksüz hissetmektedir ve bu nedenle kimliğini içinde yetiştiği toplumun değerlerine göre belirleyememe problemiyle karşı karşıyadır.

Asya'nın Cafe Kundera adlı bohem mekânda kendi kafa yapısındaki arkadaşlarıyla buluşması, onun ait olmadığını düşündüğü toplumdan kaçış yoludur. Burası "hayatın sorumluluğunu üstlenmeyen; '*renksiz, yalnız ve sürgün bir medüza*' gibi yaşamak isteyen insanların toplandığı kapalı-dar mekandır" (Akar, 2020: 269). Aynı zamanda Asya'nın zihninde kendi kimliğini kurabileceği ayrık bir alan hüviyetindedir. Buradaki gençler, yaşadıkları topluma ve değerlerine karşı eleştirel yaklaşan modernizmin yarattığı insan tipinin temsilleri gibidir. Kafedeki gençlerden Alkolik Karikatürist'in ifadeleri, modernleşmenin kültürel yabancılaşmaya etkisini açık bir şekilde gösterir:

Kendi kültürümüzle, kendi halkımızla travmatik bir karşılaşmadan korktuğumuz için bu tavşan deliğine tıklıdık kaldık. Batılılar da zannediyor ki, Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir kültür uçurumu var. Keşke bu kadar kolay olsa! Gerçek medeniyet uçurumu Türkler ile Türkler arasındadır. Bizimle onlar arasında. Her tarafımız mağandalarla, hödüklerle ve köylülerle sarılmış. Biz de bunun tam ortasındayız, bir avuç kültürlü şehirli eski komşularımızı özleyeceğiz. İstanbul Ermenilerini, Rumlarını, Yahudilerini... onun yerine Anadolu köylüleriyle komşuluk etmek durumundayız. Nereye kaçacağımızı şaşırdık. Sıkıştık. Bütün şehri ele geçirdiler (Şafak, 2021: 99).

Alkolik Karikatürist, bu cümlelerle gençlerin modernleşen dünyada kendi kültürlerine ne kadar yabancılaştığını⁸ ve hatta ona düşman hâle geldiğini ortaya koyar. Bir başka sohbette ise adam, İstanbul'u Batı'ya itmeyi hayal edecek kadar Batılılaşmış bir zihne sahip olduğunu gösterir: "Evet, hepimiz Boğaziçi Köprüsü'ne sıralanıp bu şehri Batı'ya itmek için ciğerlerimizin bütün kuvvetiyle üfleliyoruz. İşe yaramazsa bir de öteki tarafı deneriz, bakalım Doğu'ya gidecek mi?" (Şafak, 2021: 164). İfadeden de anlaşılacağı üzere Karikatürist için Doğu "öteki" konumundadır, kendini ait hissetmediği bir yerdir. Asya'nın da düşünceleri ondan farklı değildir. Batılı bir yaşam tarzı benimseyen genç kız, Batı tarzı müzikler dinler; "modern", serbest ilişkiler kurar. Toplumun beklentilerini içselleştiremediği gibi kendini buraya ait

⁸ "Yabancılaşma, kavram olarak bireysel psikolojik bir durumdur. Yani, bireyin üyesi olduğu toplumdan uzaklaştırılmış, o kültüre ve topluma düşman olan, reddeden kişi demektir" (Tezcan, 2019: 121).

hissetmez ve ona ait değerleri hicveder. İstanbul'a gelen Armanuş ile yaptığı sohbette "Türk müziğimi? Eksik olsun" (Şafak, 2021: 195) ifadelerini kullanması, buna örnektir. Hatta Armanuş gelmeden önce onun İstanbul'u ziyaret nedeni hakkında "Ama üniversite öğrencisi olduğuna bahse girerim; 'İslam ve Kadınlara Uygulanan Baskı' konulu bir araştırma yapıyordur, ya da ne bileyim, 'Ortadoğu'da Ataerkil Teamüller' gibisinden bir şey... Yoksa neden bizim karılarla dolu tımarhanemizde kalmak istesin?" (Şafak, 2021: 169) cümleleriyle, ait olduğu topluma karşı küçümseyici bir bakış yöneltir.

Yasemin Işık, kültürel yabancılaşmayı modernleşmenin bir sonucu olarak görür. Modernleşme yolunda Batı'yı kendilerine rol model olarak belirleyen toplumlar, Batı'nın geçirdiği süreçleri her yönden ve hızlıca takip etmenin ve bir anlamda Batı'ya dönüşmenin en doğru yol olduğunu düşünürler. Bu süreçte bilhassa kültürel dönüşüm eleştirilen bir hamledir. Zira birey, yabancı bir kültürün etkisine sürekli olarak maruz kalarak farklı bir toplumun değer duygularını benimseyip ona sahip çıkmaya başlayacak ve zamanla bunların kendi değerleri olmadığını da unutacaktır (2022: 390). Anlatıdaki Türk gençlerinin yaşadıkları yabancılaşmanın sebeplerinden biri de bu anlamda Batılılaşmadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, "Türk Edebiyatında Cereyanlar" makalesinde "Modern Türk edebiyatı bir medeniyet kriziyle başlar" (1969: 102) tespitini yapar. Tanzimat'tan 20. yüzyılın son çeyreğine kadar Türk romanı özelinde bu krizin etkileri yanlış Batılılaşma ve Doğu-Batı meselesi merkezinde yoğun bir şekilde görülürken sonrasında teknik ve içerik olarak değişen roman türünde yine, yer yer, bu etkiye rastlamak mümkündür. Romanlarını İngilizce ve Türkçe olarak yazan Elif Şafak'ın kendisi de Doğu-Batı arasında konumlanmış bir yazardır. Bu anlamda Batılılaşma krizinin gençlerde neden olduğu yozlaşma, yazarın gözünden ama oryantalist bir perspektifle aktarılır.

Asya'nın verili gerçeklere karşı şüpheci, bireyselci ve Batı kültürüne meyyal karakteri; onun postmodern çağın bir ferdi olduğunu gösterir niteliktedir. Yani esasen sahip olduğu kimlik, temelde her türlü aidiyet ve sıfatlara karşı çıkan ve hayata çoğulcu pencereden bakan postmodern bir genci işaret eder.

Görelilik, muğlaklık, tekillik, parçacılık ve parçalanmışlık, çokkültürlülük ve çok kimliklilik olarak ifade edilebilecek temel karakteristikleriyle postmodern felsefe, ürettiği siyasal kültürle, kimlik meselesini subjektif ve "özgür" bir alana çekmek suretiyle, geleneksel aidiyetlerden, disipline edici normatif çerçevelerden, ahlaki ve siyasi konumlanışlardan azade bir tasavvur ve pratikler dünyası öngörür (Babacan, 2018: 213).

Asya için aynı evi paylaştığı aile bireyleri, kendinden farklı bir şekilde, ortak değerler ve fikirler etrafında birleşilmesi mümkün olmayan, uyumsuz kişilerdir: "Biz aile falan değil, bir arada yaşamaya mecbur bırakılmış bir grup kaçığız. Başka bir şey değil bizimki" (Şafak, 2021: 104) cümleleri, onun ailesiyle yaşadığı zihinsel çatışmayı gösterir niteliktedir. Mevcut durumundan sorumlu tuttuğu annesi Zeliha'ya "teyze" şeklinde hitap ederek onunla arasına mesafe koyma isteğindedir. Asya annesine iki yönden kin duymaktadır. İlki annesini kendisinden çok daha güzel bulması diğeri ise babasının kim olduğunu ondan saklamasıdır. Aslında Asya'nın annesine yönelik tavrı, onun tıpkı annesine benzer karakterde olmasından kaynaklanır. Zira Zeliha da gençken annesini kızdırmak için piercing takan, onun muhafazakâr yapısına aykırı tavırlar sergileyen (Şafak, 2021: 274) biridir.

Asya'nın kimlik bunalımını anlamlandırmak için annesi Zeliha'nın hayat tecrübesinin de bilinmesi gerekir. Zeliha, ailesinin en küçük çocuğu olarak büyük bir travmayla büyümüştür. Kazancı ailesinin kadınlarının merhum babaları Levent Kazancı'nın mezarını ziyarete gittikleri bir gün, abisi Mustafa ve Zeliha arasında, kızın açık giyinmesi ve süslenmesi yüzünden büyük bir tartışma çıkmış; fiziksel şiddete varan bu durum abisinin Zeliha'ya tecavüz etmesi ile sonuçlanmıştır (Şafak, 2021: 343-355). O dönem henüz 18'inde olan Zeliha, bir süre sonra

hamile olduğunu öğrenmiştir. Mustafa'nın Amerika'ya gitmesinden sonra bu travmatik olay Zeliha için büyük bir sır olarak kalmış ve çocuğu aldırarak istese de son anda bundan vazgeçerek Asya'yı dünyaya getirmiştir (Şafak, 2021: 29). Ailesi, babası belli olmayan bu evlilik dışı çocuktan dolayı Zeliha'yı sorumlu tutmuş; genç kadın da yaşadıklarından sonra ailesi ve çevresine karşı daha asi ve umursamaz bir karaktere bürünmüştür.

Bu anlamda Asya'nın kimlik arayışını güçleştiren temel etkenlerden biri olarak onun annesine olan benzerliği de hesaba katılmalıdır. Natüralizmin sanattaki ilkelerinden biri olan “soya çekim”, romanda Zeliha ve Asya üzerinden görünür kılınmıştır. “İnsan çevre, soyaçekim ve biyolojik kalıttan gelen birtakım etkilerin bütünüdür” (Çakmak, 2019: 299). Dolayısıyla Asya'nın kimliğini inşa eden etkilerin biyolojik yönü, annesi Zeliha'dır. Onun yaşadığı kötü deneyimler sonucunda çevresine ördüğü duvarlar ve isyankâr tavır, bu deneyimlerden haberdar olmayan kızına da aktarılmış durumdadır.

Görüldüğü üzere Asya Kazancı, sevgisiz bir çocukluk geçirmemesine rağmen ailesine, kendisine ve topluma yabancılaşmış; aidiyet problemleri yaşayan bir genç kızdır. Baba yoksunluğu, soya çekim ve modernleşme, bu sebepleri oluşturan temel etkenlerdir.

3. Araftan Kurtulma Çabaları: Düşünsel Temeller Üzerinden Farklı Arayışlar

Araf, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te (2025), temel anlam olan “İslam inancına göre cennet ile cehennem arasında bir yer” dışında, ikinci ve mecaz anlam olan “İki şey ortasında kalan yer veya durum” olarak tanımlanır. Romanın her iki genç karakteri Armanuş ve Asya da bu ikincil anlamı ifade eden bir çıkmaz yol olarak “arada kalma” durumuyla karşı karşıyadırlar.

Armanuş; Ermeni-Amerikan kimliğinde, boşanmış ebeveynlerinden dolayı parçalanmış bir ailenin farklı kültürlerinin arasında kalmış durumdadır. Bununla birlikte her iki tarafın da kendisini yönlendiren beklentileri, onun bağımsız bir kimlik edinmesine engel olmuştur. Onun arafı budur. Asya ise gelenekselci ailesinin içerisinde modern bir birey olma amacı gütmektedir. Ailesini ve yaşadığı ülkeyi bu modern kimliğe sahip olmanın önünde bir engel olarak görmektedir. Babasız oluşu kendisini köksüz addetmesine, dolayısıyla aidiyet sorunları yaşamasına sebep olmaktadır. Bu da Asya'nın arafıdır. Anlatı boyunca her iki genç de içinde bulundukları durumdan kurtularak bağımsız birer birey olma ve kendi kimliklerini bulma çabası içerisindeyler. Fakat Armanuş ve Asya bu amaca birbirine neredeyse tamamen zıt ve farklı şekillerde ulaşmaya çalışırlar.

Armanuş; okumayı ve araştırmayı seven, meraklı, entelektüel bir kişi olarak sunulur. Alev Gültürk Uysal, genç kızın “iki var olamama hâlini edebiyat ve kitaplarla aşma çabası”nda olduğunu ve bunları bir kaçış olarak gördüğünü ifade eder (2022: 139). San Francisco'daki Ermeni akrabalarını ziyarete gittiğinde elinde *Alef: Toplu Eserler, Kum Kitabı, Yolları Çatallanan Bahçe* vb. birçok kitap vardır. Hatta akrabalarıyla bu okuma tutkusu yüzünden ters düştüğü bile olur. Ailesi ve arkadaşlarının etkisiyle Ermenilerin kimlikleri ellerinden alınan insanlar olduğuna inanarak kendi köklerine tutunması gerektiğini düşünür: “Diyasporada Ermeni olmak kalan sağların torunu olmak demektir. Kalan sağların çocuklarından biri olarak, yine de okumak, düşünmek, yazmak ve hayal kurmak isterseniz, bunu sessiz sedasız ve içten içe yapmanız gerekirdi, asla kendinizi kaptırmadan” (Şafak, 2021: 118). Bu ifadeler, Armanuş'un kimliğini bulma yolculuğunda entelektüel çabanın önemini gösterir niteliktedir. Genç kız, aslında hiç tanımadığı genetik mirasıyla gurur duyan biri olarak kendi kimliğini inşa sürecinde tarih ve edebiyatın gücünü önemser. Bir dönem vasat bir randevu tecrübesi yaşadığı Matt Hassinger isimli gençle geçirdiği vakitte bile ailesine verdiği sözü tutamayarak delikanlıya yine kitaplardan bahseder (Şafak, 2021: 130).

Armanuş, kimliğini teşkil etme yolunda entelektüel birikimi esas alırken bunu okuma eyleminin yanı sıra resimler ve hatıralar üzerinden bir bellek oluşturarak yapar. Bellek, epistemolojide, “insan zihninin daha önceki deneyim ve yaşantılarını, önceden kazanılmış olgusal malumatı hatırlayabilme yeteneği; kazanılmış bilgi ve malumatın, kişisel deneyimlerin depolandığı yer” (Cevizci, 2019: 65) olarak tanımlanır. Cafer Gariper ise Elif Şafak’ın *On Dakika Otuz Sekiz Saniye* adlı romanını “bilinç ve bellek” çerçevesinde incelediği çalışmasında, kavramı “insanın hayat deneylerini, gördüklerini, öğrendiklerini bilince mal etmesi ve koruması anlamına gelir” (2022: 235) şeklinde tanımlar. Hilal Akça bellek için “kimliğin kırılma noktası” ve “bireyin var olma sürecinde en önemli sermayesi” (2021: 539) ifadeleriyle, belleğin kimlikle kurduğu ilişkiye dikkat çeker.

Ermeni akrabalarının İstanbul anılarına dair aktardıkları, Armanuş’un belleğini oluşturan etkenlerdendir. Bunun yanında genç kızın kimliğini bulma yolculuğunu başlatma kararı almasına vesile olan temel alan, Cafe Constantinopolis adlı sanal mecradaki “Anuş Ağacı” adlı forumdur. Burada farklı rumuzlarla yazışmalar yapan -çoğunluğu diasporadan- gençler, Türklere dair olumsuz düşünce ve tezlerle Armanuş’a yol gösterici olurlar. Forumda Baron Baghdassarian’ın değindiği “Yeniçeri Paradoksu”, onu İstanbul’a götüren ana sebeptir. Baron bu paradoksu “birbiriyle çelişen iki varoluş arasında kalmak” olarak tanımlar. Ona göre “yeniçeriler kendi halklarını hakir görmek ve geçmişlerini unutmak pahasına bir ihtimal toplumsal merdivenin tepesine tırmanmak üzere Osmanlı devleti tarafından alıkoyulup din değiştirtilen Hristiyan çocuklardı[r]” (Şafak, 2021: 134, 137). Armanuş’un İstanbul yolculuğu, kendisini de içinde gördüğü bu paradokstan kurtulma amacıyla planlanmıştır.

Genç kızın fikirleri üzerinde forumdaki arkadaşlarının yoğun etkisi vardır. İhsan Çapçıoğlu, gençlik dönemlerinde bireylerin arkadaşlıkları ön planda tuttuğunu ve genellikle hayatlarının odağına onları koyduğunu ifade eder (2014: 64). Bu anlamda Armanuş için de sanal ortamdaki arkadaşları önemli bir konumdadır. Onun büyükannesi Şuşan’ın evini görmek ve içinde bulunduğu paradokstan sıyrılarak kimliğini belirginleştirmek için İstanbul’a gidişi, arayışını sanal ortamdan gerçek mekâna taşır. Bu yolculuğu yalnız yapma isteği de bağımsız bir birey olma çabasının ürünüdür. Zira genç kız, üzerinde annesi ve akrabaları tarafından kurulmak istenen kontrol mekanizmasını böylece parçalamış olur. Arizona’daki annesi onu San Francisco’da zannederken baba tarafı ise annesinin yanında olduğunu düşünür.

İstanbul’da başta Asya olmak üzere tanıştığı insanlarla yaptığı sohbetler, genel manada 1915 Olayları ile ilgilidir. Armanuş’un akrabaları ve sanal ortamdaki arkadaşları vesilesiyle kurmuş olduğu bellek, onun yolculuğunda kilit bir noktadadır. Onun belleği “geçmişe ait dönemlerin bireysel muhafazası değil, yeniden üretimi”dir. Bu bellek onun bağlı bulunduğu gruplar ve “toplumsal çerçevelerin yardımıyla yeniden üretil[mıştır]” (Okay, 2019: 335). Armanuş kimliğini; unutmak değil hatırlamak⁹, benimsemek ve sahiplenmek üzerine kurar. Asya onunla yaptığı sohbetlerde genç kızın hafızasına şaşıır, “hiç bu kadar ihtiyar bir belleğe sahip bir gençle tanışmamış” (Şafak, 2021: 173) olduğunu fark eder. Armanuş’un ailesi, arkadaşları ve okudukları vasıtasıyla oluşan bu “ihtiyar” bellek, arayışında ona rehberlik eder.

Romanda yer alan diğer genç Asya Kazancı ise anlatı boyunca ait olmadığını düşündüğü bir kimlikten sıyrılmaya çalışarak kendi varlığını inşa çabası içerisinde olan bir karakterdir. “Hayata zerre kadar itimadı olmayan ve zamana güvenmeyecek kadar kötümser olan Asya’nın romandaki konumu ‘kendini bir yere ait hissetmeye çalışma’ ekseninde var olur” (Şişman,

⁹ “Henri Bergson, geçmiş-bellek-hatırlama ilişkisine yeni bir yaklaşım getirir. O, geçmişin, şimdiki zamanda devam ettiği, şimdinin içinde süreklilik taşıdığı görüşündedir. Geçmiş şimdide varolduğu için süre varlık kazanır. Böyle olmadığında yalnızca kısa hatırlamalara dayanan anlardan söz edilebilir. Süreye dayanan bilinç, belleğin kendisine dönüşür” (Gariper, 2022: 235).

2015: 91). Fakat onun çabası, Armanuş'unkine zıt bir şekilde hatırlama değil unutma üzerine kuruludur. "Unutmak, en genel anlamda, insan yaşamı için gerekli olan bir şeyi kaybetmek ya da elde tutmayı başaramamak; tam olarak bir anının, pozitif bir içeriğin olması gerektiği yerde yokluk, boşluk ya da kayıp anlamına gelir" (Akça, 2021: 543). Dolayısıyla Asya'nın kimlik krizi de varoluş yolculuğu da unutma eyleminin getirileri üzerinden okunmalıdır.

Dünyalık yaşantısında kendini bir yere ait hissedemeyen Asya, yeriz/yurtsuzdur. Hiçbir yere ve hiç kimseye ait olmama istemi, geçmişi yok etme düşüncesi, derin güven problemi yaratır. Geçmiş, Asya'nın yaşamında olumlu değerlere ya da kurucu işleve sahip değildir; yaşamışlıklarımızın böylesine bir hal alması, tutunma noktalarının ve bellek mekanlarının yok edildiğini gösterir (Akar, 2020: 280).

Akar, Asya'nın hafızasında ve yaşamındaki derin kopmanın sebebinin "terk edilmişlik psikozu"na bağlar ve "piç" kavramını "duygusal ve kimliksel boyutta aidiyetten yoksun oluş" (2020: 279) ile ilişkilendirir. Asya bu aidiyetsizliği ve babasızlığın doğurduğu köksüzlüğü temel alarak kendi kimliğini toplum dışında bireysel bir varoluşla teşkil etmek ister. Sartre'ın *Varoluşçuluk*'u "varoluş özden önce gelir" düşüncesine ve insanın dünyaya gelip var olduktan sonra tanımlandığı ve belirlendiği ilkesine dayanır. Düşünür'e göre "insan kendini nasıl yaparsa öyledir" ve varoluşçuluğun ilk hedefi "her insanı kendi varlığına kavuşturmak"tır (Sartre, 1985: 63-65). Asya'nın kimlik arayış sürecinde kaderi ve toplumsal etkiyi dışlayarak bireysel bir varoluş yolunu tercih etmesi bu düşünce ışığında değerlendirilebilir. Fakat bu bireyselleşme, aynı zamanda kimlik sorununu da derinleştirir. Zira, "bireyselleşmenin getirdiği önemli sorunlardan biri de şüphesiz kimlik sorunudur. Bu toplumlarda sürekli verilip alınan kimlik beraberinde bunalımı ve asimilasyonu getirir" (Akça, 2021: 544). Asya'nın Amerikan şarkıcı Johnny Cash'in müziğine olan takıntılı ilgisi de bu doğrultuda, modernitenin getirdiği bireyselleşme ile Türk gençliğinin yaşadığı asimilasyonu örnekler. Genç kız, Cash'in hayatını derinlemesine incelemiş; şarkı sözlerini kendi hayatı için rehber edinmiş (Şafak, 2021: 78) durumdadır. Bu anlamda onun kimlik arayışında daha ziyade yabancı kültürel unsurların ağır bastığını söylemek mümkündür.

Bu süreçte Asya için geçmiş, her şeyden önce, üzerinden atması gereken, faydasız bir ağırlık hükmündedir: "Geçmiş bilsem ne olacak? Kolektif hafıza da bireysel hafıza da sadece yükür omuzlarımızda" (Şafak, 2021: 198). Bu ifadeleri, genç kızın hatırlama ve bilme eylemleri ile mutluluğa erişemeyeceğine dair inancına işaret eder. Asya'nın Nihilizm temelli bu inancı, Nietzsche'nin bilmemenin mutluluk getirmesi düşüncesine dayanır. Düşünür, *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası* adlı eserinde, insanların kendilerini hayvanlardan üstün görmelerine rağmen onların mutluluklarını kıskanmalarının da altını çizer. Sürüdeki hayvanların dününü bugününü bilmeden çayırlarda dolaşmasını ve her şeyi anında unutulabilir olmasını, onları mutlu kılan sebepler olarak aktarır. Nietzsche, insanların mutsuzluğunu da temelde bu bilme istencine bağlar: "Kendisi de şaşırır insan, unutmayı öğrenemediği ve sürekli geçmişe bağlı kaldığı için: ne kadar uzağa, ne kadar hızlı koşarsa koşsun, zinciri de koşar peşinden" (2015: 5). Asya, bilinmezlikten ziyade bilinenden korkar. Bu anlamda bilmemenin mutluluk olduğu düşüncesiyle hareket eder. Onun tavrı, Oidipus'unkine¹⁰ benzer şekilde, bir gerçeğin getirebileceği acıdan kaçıştır. Bu sebeple annesine babasının kimliğini paylaşmaması hususunda kızgın olsa da bunu öğrenmek için asla ona soru sormaz ya da bu meseleyi

¹⁰ Oidipus, Laios'un kölesinden kendisinin evlatlık verildiğini ve kaderinden kaçmak isterken bilmeden öz babasını öldürüp annesi ile evlendiğini öğrendiği an dünyası başına yıkılır. Bu hakikate dayanamayıp intihar eden annesinin elbisesinden aldığı iğne ile gözlerini kör eder (Sophokles, 2018: 46-49). Dolayısıyla Oidipus'un ülkesindeki ktlığı bitirmek için ısrarla Laios'u öldüren kişiyi araması, bu bilme hırsı, kendi sonunu hazırlar. O da gözlerini kör ederek artık gerçeği görmeden ve bilmeden yaşamak ister.

araştırmaya çalışmaz. Bunun yerine geçmişi saf dışı bırakıp Nihilizm temelli bir unutmaya eylemine girer.

“Hayatım boyunca hep geçmişsiz olmak istedim... Aklı başında bir Alzheimer vakası olmayı düşledim. Piç olmak insanın babası olmamasından ziyade geçmişinin olmamasıdır” (Şafak, 2021: 290) cümleleri, onun unutmaya çabasının en somut ifadesidir. Akça (2021: 544), Alzheimer’ı metaforik anlamda ulusal ruh durumunu ifade etmek için kullanan kişinin Stephen Bertman olduğunu belirterek kültürel unutmanın (amnezi) bireylerin ruhlarını kemiren, sinsi bir şekilde ilerleyip onları güçsüzleştiren bir hastalık hâli olduğu tespitini paylaşır. Bu hastalık, onun için bir “cehalet ve kayıtsızlık” hâlidir.

Connerton, moderniteye özgü bir unutmaya biçiminin varlığından söz eder. İnsanın ulaşamayacağı bir hız, mega kentler, tüketimin emekten bağımsız şekilde artışı ve klasik mimarinin ömrünün kısalmasıyla artık içinde gezilebilecek şehirlerin yok olmaya yüz tutmasını bu unutkanlığı oluşturan temel etkenler olarak sıralar (Connerton, 2012: 15). Hem Asya hem de Cafe Kundera’daki diğer gençler, modernitenin yarattığı bu unutkanlığın somut failleridir. Bu gençlerin düşünce yapıları, Armanuş’un sıkça ziyaret ettiği “Anuş Ağacı” adlı forumdaki Türk karşıtları tarafından bile eleştirilir: “Görmüyor musunuz hepsi İstanbul’un bohem, avangard, bir nevi kaymak sanat-manat çevresinden yüzler. Tüm dünyadan nefret eden ama en çok da kendi ülkelerinden nefret eden tipik üçüncü dünya eliti” (Şafak, 2021: 238).

Asya’nın kimlik arayışının düşünsel temelinde Nihilizmin payı büyüktür. Genç kızın kendi zihninde oluşturduğu “Şahsi Nihilizm Manifestosu” roman boyunca yayılmış on iki maddeden oluşur. Bunların ekseriyeti; yaşadığı hayatı sevmemek, insanların çoğunun düşünmediğini kabul ederek hırslarından arınmış bir şekilde sorgulamadan yalnızca var olmak ve toplumdaki kopuk, bireyci, içe dönük şekilde yaşamak üzerine kuruludur (Şafak, 2021: 142-359). Asya’nın manifestosu, genç kızın ruhunu ait olmadığı bir düzene karşı dönüştürme çabasının ürünüdür. Bu çaba, yine Nietzsche üzerinden okunabilir.

Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı eserinde, ruhun “üç dönüşüm”ünü anlatırken metafor olarak kullandığı hayvanlardan biri aslandır. Bu hayvan, ruhun yük taşıma işlevinden (eserde deve ile sembolize edilir) sıyrılarak “hür bir ortam kurmak ve kendi çölünün efendisi olmak” amacıyla yaşadığı dönüşümü ifade eder. Aslan, “sen yapmalısın” sözünün karşısında “ben isterim” demektir. Nietzsche, “kendine özgürlük yaratmak, kaçınılmaz görevler karşısında dahi mukaddes bir ‘hayır’ diyebilmek” için aslanlaşmak gerektiğini öne sürer (2010: 49-50). Dolayısıyla Asya’nın kimliğinin önemli bir parçası, kimseye müdahale etmemek fakat kimsenin de kendi hayatına karışmaması fikri üzerine kuruludur. Kızın Armanuş’a dinlettiği Johnny Cash şarkılarında geçen dörtlükler de bu düşüncesini destekler niteliktedir: “Kafanı ezerim yerde senin/Uzak durmazsan kümesimden”, “Yemeyi bırakmazsan yumurtalarımı/O kadar kötü bir adam olmasam da/Tüfeğimi kapar yollarım onu/Gökteki o büyük tavuk kümesine” (Şafak, 2021: 221). Bu anlamda Asya’nın hayata karşı küfürcü ve alaycı tarzı da kendi alanını yaratma çabasının bir yansıması olarak okunabilir.

Asya toplumu dışlayarak bir kimlik kurma çabasında olsa da bu durum arkadaşlarını kapsamaz. Tıpkı Armanuş’un sanal arkadaşlarında olduğu gibi Asya’nın Cafe Kundera’daki arkadaşları da onun için önemli bir yerdedir. Ailesiyle konuşmadığı şeyleri arkadaşlarıyla konuşur, annesi ve teyzelerinin fikirlerinden ziyade onlarınkini önemser.

Armanuş’a kıyasla Asya’nın arayışında başvurduğu yöntemlerin bir kısmı toplumsal normları ihlâl eden ve suça dönük eylemlerden oluşur. Kendisi evli bir adamla ilişki yaşamaktadır ve cinsel anlamda beraber olduğu pek çok farklı erkek vardır. Gültürk Uysal, Asya’nın özellikle kendisinden yaşça büyük Alkolik Karikatürist ile yaşadığı ilişkiyi, baba figürünün eksikliğine bağlar: “Asya Kazancı babası yaşındaki adamdan gördüğü bu sevgi ve

ilginin yönünü tayin edecek durumda olmadığından bir kaçış psikozu yaşar” (2022: 135). Ayrıca genç kız, esrar gibi uyuşturucu maddeler de kullanır. “Seks ve esrar sayesinde birbirlerinin bunalımlarına ayna tutup yalnızlığın kuyusundan kaçabilmek” (Şafak, 2021: 221) niyetinde olsa da yaptıkları onun kimliğini keşfetmesi değil kimlik karmaşasının derinleşmesi sonucunu doğurur, bu anlamda Asya’yı içinden çıkılması zor bir boşluğa düşürür. Yörükoğlu, gençlerin kimlik arayışlarında yaşadıkları karmaşanın sonucu olarak hem aileleri hem de toplum tarafından uygun görülmeyen rollere büründüklerini ifade eder. Bu “ters ya da olumsuz kimlik”tir (2000: 115). Ayrıca Asya’nın bu role girme sebebi, sevmediği bu yaşamda kendi varoluşunu sınaama isteğinden ileri gelir. David Le Breton, insanların kendi bedenlerine acı çektiğini “kişisel değerini sınaama” (2016: 12) ve “yaşadığını hissetme” (2016: 55) niyeti olarak sıralar. Asya da eylemleriyle, kimlik karmaşasının giderek derinleştiği bu hayattaki varlığını hissetme ve -iyi ya da kötü- bağımsız bir kimlik oluşturma amacındadır.

Sonuç olarak Armanuş ve Asya, içinde bulundukları araftan kurtularak kendilerine bağımsız birer kimlik teşkil etme amacıyla arayışta bulunan karakterlerdir. Fakat ikisi de bunu farklı düşünsel temeller üzerinden ilerletir. Armanuş bu arayışta kitaplar, resimler ve hatıralara yönelirken entelektüel perspektifle hareket eder. Kimlik arayışında hatırlamayı ve toplumsal belleği esas alır, İstanbul’a giderek köklerine bağlanmaya çalışır. Asya ise ondan farklı olarak unutma (amnezi) odaklı bir tutum içerisindedir. Geçmişi kendisine yük görerek toplumsal bellekten kendini sıyrıp bireysel bir varoluş arayışındadır. Varoluşçuluk ve Nihilizm gibi düşünce sistemleri üzerinden kendini tanımlama ve kimliğini inşa etme çabasındadır. Ayrıca bu yolda uyuşturucu kullanma ve zina gibi norm dışı eylemlerde bulunur. İkisinin hayatında da arkadaşları etkili birer figürdür. Fakat Armanuş için ailesi tamamen kurtulmak istediği değil yalnızca üzerindeki baskıya neden olan bir faktörken Asya için doğrudan görmezden gelinen bir topluluktur.

Sonuç

Elif Şafak’ın *Baba ve Piç* adlı eseri, farklı kültürel köklerden gelen iki genç kızın ortak aidiyet problemlerini ve kimlik inşalarını merkeze alır. Eserin bu tematik yönelimi, onun gençlik edebiyatı çerçevesinde incelenmesine zemin hazırlamaktadır.

Yapılan çalışmada, Armanuş’un yaşadığı aidiyet krizinin temelinde, Amerikalı annesi ile Ermeni babasının kültürel değerleri arasında sıkışmış olmasının yattığı tespit edilmiştir. İki tarafın hayat görüşlerinin ve kendisinden beklentilerinin farklı oluşu, onu arafa sürüklemiş ve kimlik bunalımı yaşamasına sebep olmuştur. Yaşadığı kültürel çoğulluk, onun için bir zenginlik değil eksiklik hüviyetindedir. Bir diğer genç karakter Asya’nın ise aidiyet problemlerinin başında baba yoksunluğunun geldiği fark edilmiştir. Babasızlığın getirdiği köksüzlük hissi, onda bir kimlik krizine neden olmuş ve bu durum onu ailesi ile kültürüne yabancılaştırmıştır.

Çalışmada öne çıkan en temel bulgu, bu genç karakterlerin kimliklerini inşa etme stratejileridir. Armanuş parçalanmış kimliğini tarih, bellek, kitaplar ve fotoğraflar gibi “hatırlama”ya dair unsurlarla entelektüel bir zemin üzerinden inşa çabasındayken Asya geçmiş bir yük olarak değerlendirip onu “unutma” refleksiyle hareket etmiştir. Armanuş’un arayışı kolektif bellek üzerinden yerel değerlerle ilerlerken Asya’nın Varoluşçuluk ve Nihilizm gibi Batılı düşünce sistemleri üzerinden kendini tanımlamak istediği görülmüştür. Bu anlamda Asya, Armanuş’un aksine, toplumsal bellekten kendini sıyrıp bireysel bir varoluş arayışındadır. Ayrıca bu iki genç kıyaslandığında Armanuş’un daha makul ve entelektüel bir karakter olarak kurgulandığı, Asya’nın ise daha marjinal, toplumsal normlara aykırı, bir hayat sürdüğü fark edilmiştir.

Sonuç olarak *Baba ve Piç*, gençlik çağının problemlerinden aidiyet ve kimlik meselelerini farklı kültürlerden iki genç kız üzerinden sorgulayan bir eserdir. Bu manada esere gençlik edebiyatı perspektifinden bakıldığında gençlerin aidiyet sorunları yaşamalarına neden olan kimi bocalamalar yaşayabildikleri, aileleri ve toplumla çatışma içerisine girebildikleri ve kendi bağımsız kimliklerini inşa etmek uğruna doğru veya yanlış pek çok deneme yapabildikleri görülmektedir. Bu anlamda *Baba ve Piç* adlı eserin, gençlerin arzuladığı kimliği, doğrudan ulaşılabilecek sabit bir olgu olmaktan ziyade, hatırlama ve unutma gibi pratikler arasında müzakere edilen dinamik bir süreç olarak okuyucuya yansıttığı görülmektedir.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Akar, Y. (2020). *Araf'ta bir ruh Elif Şafak*. Grafiker Yayınları.
- Akbaş, A. (2023). Postkolonyal eleştirmen Homi K. Bhabha'nın "ulus ve anlatım"ı üzerine notlar. *Genç Mütefekkirler Dergisi*, 4(3), 732-759.
- Akça, H. (2021). Ömer Seyfettin'in "Bahar ve Kelebekler" hikâyesinde kültürel unutkanlık/amnezi. *Söylem Filoloji*, 6(3), 538-554.
- Babacan, A. (2018). Siyaset, postmodern kimlik ve gençlik. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 211-228.
- Budak, H. & Yıldız, Y. (2022). Günümüz gençliği ve sorunlarını gençlerin kaleminden süzülen hikayelerden anlamak. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10(26), 41-66.
- Cevizci, A. (2019). *Felsefe sözlüğü*. Say Yayınları.
- Connerton, P. (2012). *Modernite nasıl unutturur*. (Çev: K. Kelebekoğlu), Sel Yayıncılık.
- Çakmak, N. (2019). Natüralizmin ilkeleri doğrultusunda Müşahadat romanı üzerine bir değerlendirme. *Söylem Filoloji*, 4(2), 298-306.
- Çapçioğlu, İ. (2014). Gençlik dönemi "kimlik arayışı"nın demokratik değerlerin ve iletişim becerilerinin gelişimine etkisi. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 57-76.
- Demirel, Y. (2021). Baba yokluğunun ergenler üzerindeki olumsuz etkileri. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(66), 413-424.
- Dürre, M. (2020). Nietzsche'nin nihilizm söylemi. *Felsefe Arkivi*, (52), 83-96.
- Gariper, C. (2022). Elif Şafak'ın On Dakika Otuz Sekiz Saniye romanının kurnaca dünyası: Bilinç ve bellek. C. Gariper, E. C. İri (Ed.), *Elif Şafak'ın Yazı Evreni* içinde (231-249. ss.), Çizgi Kitabevi.
- Gültürk Uysal, A. (2022). Elif Şafak'ın Baba ve Piç romanında boşluk: Babasızlık/kimliksizlik. C. Gariper, E. C. İri (Ed.), *Elif Şafak'ın Yazı Evreni* içinde (131-156. ss.), Çizgi Kitabevi.
- Gündüz, M. M. (2020). Gelişim özellikleri doğrultusunda gençliğin din eğitimi. *Şarkiyat*, 12(4), 1092-1117.
- Hirsch, M. (2012). *The generation of postmemory: Writing and visual culture after the Holocaust*. Columbia University Press.
- Işık, Y. (2022). Modernleşmenin sonucu olarak yabancılaşma olgusu ve kültürel yabancılaşma bağlamında Türk modernleşmesinin değerlendirilmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7), 381-403.

- Karaburgu, O. (2008). Baba ve Piç romanı ve simetri. *İnsan Bilimleri Araştırmaları*, 10(20), 43-60.
- Kulaksızozğlu, A. (1990). Gençlik çağı ve ülkemizde gençlik sorunları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (2), 133-144.
- Kurtdaş, E. M. (2017). Toplumsal değişme bağlamında gençlik sorunları. *Turkish Studies*, 12(25), 513-534.
- Le Breton, D. (2016). *Ten ve iz: İnsanın kendini yaralaması üzerine*. (Çev: İ. Yerguz), Sel Yayıncılık.
- Nietzsche, F. (2010). *Böyle buyurdu Zerdüşt*. (Çev: M. Batmankaya), Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2015). *Tarihin yaşam için yararı ve sakıncası*. (Çev: M. Tüzel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Okay, Y. (2019). Ömer Seyfettin'in hikayelerinde aşırı Batılılaşma sonucu olarak toplumsal amnezi ve gündelik hayatın görünüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(2), 331-350.
- Özdal, F. & Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Özyer, N. (1987). F. Almanya'da ve Türkiye'de gençlik edebiyatı üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 247-261.
- Sartre, J. P. (1985). *Varoluşçuluk (existentialisme)*. (Çev: A. Bezirci), Say Yayınları.
- Sazyek, E. (2013). Elif Şafak'ın romanlarında çokkültürlülüğe giden aşamalar. *Turkish Studies*, 8(4), 1221-1242.
- Sophokles. (2018). *Kral Oidipus*. (Çev: B. Tuncel), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2025, Ocak 18). www.sozluk.gov.tr
- Şafak, E. (2021). *Baba ve piç*. Doğan Kitap.
- Şahin, A. & Şenol, D. (2024). Toplumsal aidiyet ve kimlik bağlamında gençlik. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 137-148.
- Şikel, Ç. & Harmancı, H. (2022). Ebeveynin boşanması çocuğun kimlik gelişimini etkiler mi?. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 123-146.
- Şişman, G. (2015). Elif Şafak'ın Baba ve Piç adlı romanında yapı. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(4), 83-94.
- Tanpınar, A. H. (1969). *Edebiyat üzerine makaleler*. Millî Eğitim Basımevi.
- Tanpınar, A. H. (2007). *XIX. asır Türk edebiyatı tarihi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tezcan, M. (2019). Gençlik ve yabancılaşma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 18(1), 121-127.
- Ulutaş, N. & Ulu, E. (2015). Türk romanında kimlik bunalımı. *Turkish Studies*, 10(8), 2095-2114.
- Uslu Üstten, A. (2014). *Gençlik edebiyatı*. Grafiker Yayınları.
- Uslu Üstten, A. (2016). Gençlik edebiyatı eserlerinde gençlik sorunlarının yansıtılış biçimi üzerine bir değerlendirme. *Turkish Studies*, 11(20), 605-616.

Yaşar, Y. (2019). Baba ve Piç ile Kimlik romanlarında kimlik karmaşası: Olmak ya da öteki olmak. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 238-245.

Yavuz, Y. (2020). Öteki üzerinden kimliğin inşası: Yeni lisan hareketinde imaj, öteki ve kimlik kavramları. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 6(12), 187-199.

Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik çağı: Ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. Özgür Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

*Literature serves as a significant discipline capable of engaging with all demographic layers of society, reflecting both social structures and individual transformations. Youth is one of the critical social groups addressed by literary texts. Period of youth, generally defined as the age range of 12-25, is a transitional phase marked by biological, psychological, and sociological maturation. During this period, individuals begin to question their identities, experience various vacillations, and engage in conflicts with their families and society. Even when adolescence is not their primary thematic focus, adult novels that navigate the emotional landscapes, expectations, and struggles of youth can be conceptualized as youth-themed adult fiction. Elif Shafak's novel, *Baba ve Piç* (The Bastard of Istanbul), published in 2006, stands out as a text that can be examined within this discipline. The novel focuses on the identity crises, belonging issues, and socio-cultural conflicts of two nineteen-year-old women from different cultural and national backgrounds: an Armenian-American Armanuş (Amy) Çakmakçıyan, and a Turkish woman, Asya Kazancı.*

This study analyzes the protagonists' struggles to escape the state of "limbo" (arafta) and construct independent identities through a comparative lens, utilizing theories of memory and philosophy. The novel presents a symmetrical family structure for both characters; both grow up in fatherless environments dominated by female relatives, yet they adopt diametrically opposite strategies to cope with their identity crises.

Armanuş Çakmakçıyan represents the struggle of being caught between two cultures. As the daughter of an Armenian father and an American mother, she feels squeezed between the diaspora's collective memory and her mother's desire for her to be a typical American. To overcome this sense of incompleteness, Armanuş turns to books and intellectual pursuits. Her identity construction is analyzed through Marianne Hirsch's concept of "post-memory". Although she has not personally experienced the events of 1915, the traumatic narratives transmitted by her family constitute her memory. Armanuş believes that to build her identity, she must "remember" and reconnect with her roots. Consequently, her journey to Istanbul is an ontological quest to solidify her fragmented identity by confronting the past and the "other" (Turks). In Istanbul, she engages with the city as a space of memory, seeking to legitimize her existence through historical continuity.

In contrast, Asya Kazancı represents a flight from history and memory. Growing up in a chaotic household in Istanbul without knowing her father's identity, Asya suffers from a profound sense of rootlessness. She feels alienated from Turkish society, its traditions, and its collective past. Unlike Armanuş, Asya adopts "forgetting" as her primary strategy for identity construction. This attitude is analyzed through "amnesia" and "Nihilism". Asya views the past not as a foundation but as a burden. Embracing a nihilistic worldview, she rejects social norms, familial expectations, and historical narratives, seeking refuge in the "present moment." Her rebellion is manifested through her affinity for Western culture (symbolized by Johnny Cash), her rejection of traditional Turkish values, and her self-destructive behaviors. For Asya, being a "bastard" means having no past, which she tries to turn into a form of freedom via willful ignorance.

İstanbul is "Third Place", a hybrid space where cultural differences are negotiated. When Armanuş (the representative of obsessive remembering) and Asya (the representative of active forgetting) meet, their interaction highlights the complexities of identity construction. Armanuş finds a sense of closure and belonging by connecting with her heritage in İstanbul, validating her intellectual quest. Conversely, Asya's attempt to construct an identity based solely on negation and forgetting proves to be more precarious, leaving her in a deeper state of limbo.

*In conclusion, *Baba ve Piç* (The Bastard of Istanbul) illustrates that for the youth, identity is not a fixed essence inherited from the past nor a blank slate entirely detached from it. Instead, it is a dynamic process of negotiation between remembering and forgetting. The study reveals that while Armanuş partially succeeds in establishing a coherent self through cultural reintegration, Asya's total rejection of history results in a more fragmented existence.*